

gezonde jeugd
gezonde toekomst

Raamwerk eetomgeving vo- en mbo-scholen

September 2020

Aanleiding

In het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind staat dat ieder kind het recht heeft om op te groeien in een gezonde omgeving¹. Aanvullend daarop beschrijft het Nationaal Preventieakkoord de ambitie om in 2040 een gezonde leefstijl onderdeel te laten zijn van het DNA van het onderwijs². Waarbij de leefomgeving rond de school een belangrijke bijdrage moet leveren aan het maken van gezonde keuzes. Overgewicht en obesitas hebben een duidelijk verband met de lokale omgeving, zowel de fysieke als de sociale omgeving². De fysieke eetomgeving wordt beschreven als de beschikbaarheid, toegankelijkheid en promotie van eet- en drinkproducten in de omgeving (aanwezigheid van voedselinformatie en aantrekkelijkheid via reclame, prijsstelling en aanbiedingen). Uit onderzoek blijkt dat de inrichting van de omgeving invloed heeft op de norm en het gedrag van consumenten, zoals impulsaankopen en keuze voor ongezond voedsel^{3,4,5}. Jongeren spenderen een groot deel van hun tijd in en rondom de school. Een gezonder voedingsaanbod op scholen biedt een belangrijke basis voor een gezonde leefstijl van deze jongeren. Maar ook het aanbod van voeding in de omgeving is een belangrijke factor en bepalend voor wat jongeren eten en de gewoontes die zij hierbij aanleren². Specifiek wordt de eetomgeving, naast andere complexe factoren, bij jongeren gezien als een prominente veroorzaker van een hoge energie-inname³.

JOGG maakt de fysieke en sociale leefomgeving van kinderen en jongeren gezonder. JOGG vormt samen met gemeenten, maatschappelijke organisaties en bedrijven een landelijk werknets. Samen werken we aan een onderbouwde, integrale methodiek: de JOGG-aanpak. Daardoor groeit onze jeugd op tot een gezonde generatie. Vanuit JOGG-gemeenten komt regelmatig de vraag hoe om te gaan met ongezond voedingsaanbod rondom het voortgezet onderwijs (vo) en middelbaar beroepsonderwijs (mbo). Zeker in relatie met de Gezonde Schoolkantine; de school heeft het voedingsaanbod op orde en ziet vervolgens de leerlingen bij omliggende eetgelegenheden of supermarkten ongezonde voeding kopen en consumeren. Met voedselaanbieders in de omgeving, zoals een snackkar of supermarkt, maakt minder dan 5% van de scholen afspraken over de verkoop van producten aan scholieren⁶. Om voedingsgedrag en gezondheid succesvol te beïnvloeden, is daarom een integrale aanpak van belang. Dit kan bijvoorbeeld door ondernemers in de buurt te betrekken bij de aanpak en met deze bedrijven afspraken te maken¹. Met dit raamwerk Eetomgeving Scholen wil JOGG (JOGG-)gemeenten helpen en inspireren om het voedingsaanbod in en rondom vo- en mbo- scholen gezonder te maken.

¹IVRK. Artikel 24- Gezondheid en gezondheidszorg. Geraadpleegd op 4 juni 2020, van <https://www.kinderrechten.nl/kinderrechten-vw/artikel-24-gezondheid/>.

²Rijksoverheid (2018, 23 november). Nationaal preventieakkoord, naar een gezonder Nederland. Geraadpleegd op 28 oktober 2019, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord>.

³Timmermans J., Dijkstra C., Kamphuis C., Huitink M., Van der Zee E., Poelman M. 'Obesogenic' School Food Environments? An Urban Case Study in The Netherlands. International journal of environmental research and public health. 2018 Apr;15(4):619.

⁴Van Rongen S., Poelman M.P., Thornton L., Abbott G., Lu M., Kamphuis C.B., Verkooijen K., De Vet E. Neighbourhood fast food exposure and consumption: the mediating role of neighbourhood social norms. International journal of behavioral nutrition and physical activity. 2020 Dec;17(1):1-9.

⁵Velema E., Vyth E.L., Hoekstra T., Steenhuis I.H. Nudging and social marketing techniques encourage employees to make healthier food choices: a randomized controlled trial in 30 worksite cafeterias in The Netherlands. The American Journal of Clinical Nutrition. 2018 Feb 1;107(2):236-46.

⁶RIVM. De voedingsomgeving op scholen. De stand van zaken in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs anno 2015. Briefrapport 2016-0006. Geraadpleegd op 26 november 2019, van <https://www.rivm.nl/publicaties/voedingsomgeving-op-scholen-stand-van-zaken-in-voortgezet-onderwijs-en-middelbaar>.

Leeswijzer

Het raamwerk is gemaakt voor de JOGG-regisseur en de beleidsmedewerker op het gebied van onderwijs, leefomgeving, (publieke) gezondheid, ruimtelijk ordening, maatschappelijke ontwikkeling en welzijn en participatie. Het dient ter inspiratie om de eetomgeving in en rondom vo- en mbo-scholen gezonder te maken. Daarvoor is een goede samenwerking nodig met: de Gezonde Schooladviseur, Schoolkantine Brigadier, Jong Leren Eten Makelaar, scholen, leerlingen en voedselaanbieders. Hierbij is het belangrijk **Gedeeld Eigenaarschap** te creëren. De schoolomgeving biedt een concrete en afgebakende omgeving, een ideaal startpunt om inspanningen te verrichten. Samen maken we gezond gewoon!

Het raamwerk bevat verschillende acties en voorbeelden uit de praktijk, die aan de hand van drie sporen zijn ingedeeld:

1. Rol gemeente: Beperken ongezond voedingsaanbod

2. Rondom school: Gezonder maken voedingsaanbod

3. Binnen de school: Gezonde keuze stimuleren

De drie sporen bieden verschillende aangrijpingspunten om met de eetomgeving in en rondom vo- en mbo-scholen aan de slag te gaan. Vanuit een gemeente (spoor 1) zijn dit bijvoorbeeld de omgevingsvisie en voedselbeleid. Rondom scholen (spoor 2) kan er gekeken worden naar mogelijke samenwerkingen met voedselaanbieders en binnen de school (spoor 3) kan er gericht ingezet worden op gezond aanbod en voedsel educatie. De acties zijn genummerd en voorzien van een kleur. De kleuren geven aan of een actie een MUST have (groen) of een NICE to have (oranje) is. De acties staan in willekeurige volgorde, de prioriteit in uitvoering ligt allereerst bij de MUST have's en vervolgens bij de NICE to have's.

Een MUST have heeft prioriteit en heeft grote invloed op het gezonder maken van de eetomgeving.

Een NICE to have wordt beschouwd als een aanvullende actie of als wens voor de toekomst.

Huidige situatie in kaart brengen

Breng voorafgaand de huidige situatie in kaart, hierbij kan gebruik worden gemaakt van een **monitor**:

- De website [waarstaatjegemeente.nl](https://www.waarstaatjegemeente.nl) geeft cijfers van gemeenten weer op het gebied van verschillende thema's.
- [Gemeente in Cijfers](#) is een informatiesysteem dat een gemeente één centrale vindplek biedt voor verscheidene thema's en onderwerpen die spelen binnen een gemeente.
- In Ede hebben ze een eigen [monitor](#) die gericht is op de voeding.
- Locatus⁷ kan een analyse maken van het aantal voedselaanbieders rondom scholen uit de gemeente. Bekijk de factsheet '[Ontwikkelingen voedingsaanbod rondom vo- en mbo-scholen 2004-2019](#)' voor de landelijke cijfers.

⁷Canalia C, Pinho MG, Lakerveld J, Mackenbach JD. Field validation of commercially available food retailer data in the Netherlands. International Journal of Environmental Research and Public Health. 2020 Jan;17(6):1946.

1. Rol gemeente: Beperken ongezond voedingsaanbod

Het ongezonde voedingsaanbod wordt verminderd door het schrijven en integreren van (voedsel)beleid en daarbij gebruik te maken van het gemeentelijke instrumentarium. De (JOGG-) gemeente zet in op het toepassen van juridische en beleidsmatige maatregelen om gezond aanbod te stimuleren. Binnen dit spoor wordt er onderscheid gemaakt in de acties gericht op beleid en kaders en het (bijbehorende) instrumentarium. Meer inspiratie nodig? Het [Voedingscentrum](#) heeft op hun website verschillende ideeën voor gemeentelijk beleid om de fysieke eetomgeving gezonder te maken op een rij gezet.

In samenwerking met: Werk hierbij samen met een beleidsmedewerker op het gebied van onderwijs, leefomgeving, (publieke) gezondheid, ruimtelijke ordening, maatschappelijke ontwikkeling, welzijn, participatie, economische zaken en ambtenaren die subsidies verstrekken.

Acties- Beleid en kaders

Voedselbeleid

Iedere gemeente is verplicht om binnen twee jaar na openbaarmaking van de [landelijke nota gezondheidsbeleid](#)⁸, een nota gemeentelijk gezondheidsbeleid vast te stellen (iedere 4 jaar). Een (JOGG-)gemeente kan het voedselbeleid onderdeel laten zijn van deze nota. Kies je als gemeente ook voor een [lokaal leefstijlakkoord](#), dan moet voedselbeleid ook hier genoemd worden. Het opstellen van een lokaal leefstijlakkoord biedt [mogelijkheden](#) om voeding en gezondheid te integreren in beleid, een belangrijk aanknopingspunt.

Naast het [Nationaal Preventieakkoord](#) is er in 2018 ook een [Nationaal Sportakkoord](#) gesloten, met als doel samen de sport te versterken en de maatschappelijke kracht van sport optimaal te benutten. Waar mogelijk en passend kunnen de ambities uit beide akkoorden aan elkaar verbonden worden. Het gaat dan onder andere om een toename van gezonde sportomgevingen waar niet wordt gerookt, verantwoord wordt omgegaan met alcohol en waar gezonde voeding ruimschoots beschikbaar is.

Voor meer informatie, praktische voorbeelden en ondersteuning, kijk op de website van: [Vereniging van Nederlandse Gemeente \(VNG\)](#) of op [Loket Gezond leven](#).

- Voorbeeld lokaal preventieakkoord: Venray heeft een [Leefstijlakkoord Venray](#) opgesteld waarin voeding een onderdeel is. Eén van de projecten uit het leefstijlakkoord: *“Alle grote supermarkketens hebben zich verbonden aan een campagne om inwoners en met name jongeren op het gebied van voeding te begeleiden naar een gezonde(re) leefstijl.”*
- Voorbeeld lokaal leefstijlakkkoord: [Lokaal akkoord in Rotterdam Gezond010](#): *“Ten tweede zetten we in op beperkende maatregelen, om de balans in de voedselomgeving te herstellen en bijvoorbeeld het aanbod aan fastfood te beperken. Tegenover elke euro voorlichting over gezonde voeding, wordt tweeduizend euro besteed aan reclame voor ongezonde producten. Bewust, maar vooral juist onbewust worden veel mensen hierdoor aangespoord ongezonde voedselkeuzes te maken. Lokaal moeten we kijken naar de mogelijkheden. Gezonde voeding moet overal net zo gemakkelijk te kopen zijn als ongezonde voeding. We willen een eerlijke kans voor gezond voedsel.”*
- Voorbeeld sportakkoord: in het [Maastrichts Sportakkoord](#) wordt er een verbinding gelegd met het Nationaal Preventieakkoord, en is voeding een onderwerp dat van belang is.

⁸De beleidscyclus van de landelijke nota gezondheidsbeleid staat beschreven in de [Wet publieke gezondheid](#): Artikel 13 - 2d.

MUST have

NICE to have

Beleidskaders

Detailhandelsbeleid & horecabeleid:

- Middels detailhandelsbeleid en horecabeleid kun je (tot op zekere hoogte) invloed uitoefenen op de eetomgeving door een ambitie op te nemen in het beleid en dit lokaal uit te werken. Dit kan door het opzetten van samenwerkingen met ondernemers, of een lokaal project (spoor 2). Goede voorbeelden ontbreken hier, omdat het nog volop in ontwikkeling is.

Ruimtelijke ordening- Omgevingswet:

De omgevingsvisie van het Rijk (NOVI: Nationale Omgevingsvisie) en de omgevingsvisie van de provincie bevatten beleidsambities voor gemeenten. Eén van de instrumenten binnen de Omgevingswet is om voedselbeleid op te nemen in de omgevingsvisie. Het is een must om gezonde voeding een (integrale) plek te geven in de omgevingsvisie van de gemeente. Gezond(e) voedsel en eetomgeving zou in ieder geval in de volgende thema's moeten terugkomen: (1) Landbouw, (2) Economie en (3) Gezondheid.

- Voorbeeld: Havenstad Amsterdam. De gemeente Amsterdam bouwt een compleet nieuw stadsdeel. Naast huizen en bedrijfspanden komen er ook zo'n 40 nieuwe scholen in de 12 wijken en 2 parken. De gemeente pleit ervoor dat er binnen een straal van 250 meter rond de scholen geen fastfoodketen gevestigd mag worden.
- Voorbeeld: Middels het opstellen van een horecabeleid (vanuit de omgevingsvisie) en met behulp van de omgevingsvergunning houdt de [gemeente Utrecht](#) grip op nieuwe ontwikkelingen.

Verkooppunten openbare ruimte:

- Sporthallen/zwembaden: Bruikbare instrumenten zijn aanbestedingstrajecten, subsidies of huurcontracten. [Team:Fit](#) kan hulp bieden om de horeca gezonder te maken. Voorbeeld: In de gemeente Waalwijk hebben ze zelf de verantwoordelijkheid genomen om met hun eigen [gemeentelijke sportaccommodaties](#) te gaan voor een gezondere sportomgeving.
- De gemeenten dient als voorbeeldfunctie wanneer het gaat over het inkoopbeleid van voedsel. Voorbeeld: In Amsterdam is er een [ruimtelijk-economisch kader](#) voor verkooppunten in de openbare ruimte opgesteld (APV is hiervoor het bijbehorende instrument, zie Acties-Instrumentarium).

Kindermarketing

De JOGG-gemeente sluit zich aan bij de **Alliantie Stop kindermarketing ongezonde voeding**⁹:

- Voorbeeld: De [gemeente Amsterdam](#) heeft zich aangesloten bij deze alliantie, de gemeente heeft een verbod op kindermarketing in de openbare ruimte en de [metrostations](#). Dit is onderdeel van de [Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht](#).

⁹[Alliantie stop kindermarketing.](#)

MUST have

NICE to have

Acties- Instrumentarium

Subsidierelingen

Sociaal-maatschappelijke voorzieningen op buurt-, wijk- en sportniveau.

- Voorbeeld: Subsidierelingen waarbij (aanvullende) criteria en voorwaarden worden gesteld in relatie tot een gezonde eetomgeving. In Amsterdam zijn alle activiteiten, bijeenkomsten en voorzieningen, gericht op de jeugd of waarbij 25% of meer jeugd aanwezig is, gezond. Hiervoor zijn [criteria](#) opgesteld. Zie ook [Artikel 2.8 Aanvullende verplichtingen](#): “Gezondheid: op activiteiten met jeugdigen wordt geen ongezond eten en drinken aangeboden, niet gerookt, geen alcohol geschonken en geen reclame gemaakt voor ongezonde producten.”
- Voorbeeld: Een subsidierегeling als (financiële) ondersteuning voor een initiatief (project/activiteit) in het kader van de gezonde eetomgeving. In Ede bestaat er een [‘subsidierегeling Food’](#). In het kader van het verbeteren van de gezondheid van de Edese inwoners kunnen ondernemingen een subsidieaanvraag doen wanneer zij door middel van een initiatief hieraan denken bij te dragen. Dit draagt tevens bij aan spoor 2.

Vergunningen en verordeningen

De verordening is als instrument niet geschikt voor het tegengaan van ongewenste functies danwel branchering. Een uitzondering hierop is de marktverordening. De gemeente kan op basis hiervan bepalen wat voor soort markt het is en welke waren er worden verhandeld (branchepatroon).

APV: Algemene Plaatselijke Verordening

- Voorbeeld: Omdat APV alleen gaat over openbare orde en veiligheid is de gemeente Rotterdam bezig met het opstellen van een nieuwe verordening ambulante handel om gezondheid mee te laten spelen.

Standplaatsvergunningen/ promotievergunningen

- Voorbeeld: In de [gemeente Groningen](#) mogen geen snackkramen binnen een straal van 250 meter van de scholen staan. Ook de [gemeente Zwolle](#) staat de verkoop van etenswaren niet toe bij scholen binnen een straal van 100 meter.

MUST have

NICE to have

2. Rondom school: Gezonder maken voedingsaanbod

Middels dit spoor zet de (JOGG-)gemeente in op het gezonder maken van het voedingsaanbod rondom scholen door samen te werken met voedselaanbieders. Denk hierbij aan het eerdergenoemde voorbeeld binnen spoor 1: Leefstijlakkoord Venray. Eén van de projecten uit het leefstijlakkoord Venray: *“Alle grote supermarkketens hebben zich verbonden aan een campagne om inwoners en met name jongeren op het gebied van voeding te begeleiden naar een gezonde(re) leefstijl.”*

In samenwerking met: Lokale partijen zoals wijkverenigingen, ondernemersverenigingen, buurtcentra, voedselaanbieders, ondernemers en leerlingen.

Publieke Private Samenwerking

Maak als JOGG-gemeente gebruik van de voorwaarde [Publiek-Private Samenwerking van de JOGG-aanpak](#) om het voedingsaanbod samen met de omliggende aanbieders gezonder te maken. Gebruik hiervoor de [Richtlijn Eetomgevingen](#) van [het Voedingscentrum](#) als hulpmiddel, deze richtlijn biedt handvatten om het aanbod gezonder en duurzamer te maken.

Samenwerking voedselaanbieders

In samenwerking met supermarkten en voedselaanbieders worden jongeren gemotiveerd een gezondere keuze te maken.

- **Voorbeeld:** In [Rotterdam](#) helpt de Albert Heijn klanten met voedingscoaches om zo lekker en gezond te eten. Ook in [Dordrecht](#) is er onlangs een initiatief gestart waarbij een diëtist klanten van de Jumbo meeneemt op een supermarktsafari, hierbij krijgen zij hulp in het maken van een gezondere keuze.
- **Voorbeeld:** De [Jumbo in Eibergen](#) werkt samen met een vo-school om gezond voedingsaanbod te stimuleren. De school koopt broodjes en beleg in bij de Jumbo en in ruil daarvoor krijgen zij het fruit voor de kantine gratis.

Hulp nodig bij de aanpak om samen met voedselaanbieders de omgeving gezonder te maken?

- Het Voedingscentrum biedt implementatieondersteuning bij de [Richtlijn Eetomgevingen](#). Zij heeft onder andere de [Checklist Eetomgeving](#). De checklist biedt onder andere inzicht in hoe gezond en duurzaam het huidige aanbod is. Daarnaast maakt het inzichtelijk welke stappen er gezet kunnen worden om het voedingsaanbod gezonder te maken.
- [Greendish](#) is een organisatie die hierbij kan helpen. **Voorbeeld: Gezond010:** Onder begeleiding van Greendish maakten 16 organisaties in Rotterdam hun voedingsaanbod gezonder en testten wat hun gasten hiervan vonden. **Voorbeeld: Restaurants van Morgen:** Is een transitieprogramma om restaurants te stimuleren hun aanbod te verduurzamen en gezonder te maken. In de gemeente Ede, Wageningen, Nijkerk, Veenendaal en Rhenen is dit programma met succes ingezet.

**[Landelijk wordt dit ondersteund vanuit het Nationaal Preventieakkoord](#).

Nudging

De gemeente biedt een **platform** voor ondernemers die actie willen ondernemen om samen met de gemeente en kennisinstellingen de eetomgeving gezonder te maken. Door consumenten tijdens het boodschappen doen te verleiden de gezonde keuze te maken, kan een gezonder aankoopgedrag worden gestimuleerd. Dit wordt ook wel 'nudgen' genoemd.

- **Voorbeeld: Ondernemers voor een Gezond Amsterdam** heeft voor zijn ondernemers als toolbox een actielijst opgesteld: Gezond Boodschappen Doen.
- **Voorbeeld:** In Slotermeer slaan bewoners en ondernemers de handen ineen om de omgeving gezonder te maken door het inzetten van [buurtnudgers](#). Dit zijn vrijwilligers die zich inzetten om de buurt gezonder te maken in samenwerking met ondernemers.

**Om een gezonder keuze te kunnen maken, die binnen de schijf van vijf van het Voedingscentrum past, moeten er gezonde producten geproduceerd worden en beschikbaar zijn. *Landelijk overlegt de Rijksoverheid met organisaties over het verbeteren van voedsel. Het doel is minder zout, verzadigd vet en suiker in producten. Dit gebeurt in het [project Productverbetering en voedselkeuzelogo](#).*

MUST have

NICE to have

3. Binnen de school: Gezonde keuze stimuleren

De (JOGG-)gemeente en scholen zetten in op activiteiten/interventies binnen de school waarbij het doel om gezondere keuzes te maken wordt versterkt. Niet alleen de fysieke omgeving is hiervan belang, maar ook de sociale omgeving. Hierbij zijn in ieder geval een gezondere schoolkantine en structurele voedseducatie van belang. De Gezonde Schoolkantine en de Gezonde School-aanpak –thema voeding– staan daarbij centraal. Om dit effect te versterken is het stimuleren van gezond gedrag vanaf de kinderopvang en het primair onderwijs (po) belangrijk. Zet daarom ook in op deze kanalen.

In samenwerking met: De Gezonde School-adviseur, Schoolkantine Brigadier, Jong Leren Eten Makelaar, Gezonde School-coördinator op school, cateraars, ouders, directeur van de school, leerkrachten, vrijwilligers, leerlingen en studenten. Maar ook de gemeente en de omliggende ondernemers (koppeling sporen 1-2).

Gezonde school

De school werkt volgens de [Gezonde School-aanpak](#): dit is een landelijk programma dat scholen helpt om te werken aan een gezonde leefstijl. Een gezonde leefstijl wordt aan de hand van verschillende thema's op een structurele en planmatige manier ingebed binnen de school. Het is hierbij belangrijk dat er aandacht is voor het thema Voeding. De Gezonde School-adviseur (GSA) van de GGD ondersteunt de scholen hierbij. Kijk voor meer informatie op de [JOGG-wiki](#), en bekijk voor ondersteuning het [overzicht met Gezonde School-adviseurs](#) voor een adviseur uit jouw regio.

- Iedere 4 jaar vindt er een [Gezondheidsmonitor Jeugd](#) plaats welke inzicht geeft in de gezondheid, het welzijn en de leefstijl van middelbare scholieren. Met de resultaten van dit onderzoek wordt beleid ontwikkeld om de gezondheid en leefstijl van leerlingen te bevorderen.
- [De Gezonde Schoolkantine](#) is een erkende Gezonde School-activiteit. De [Richtlijnen Gezondere Kantines](#) van het Voedingscentrum bieden handvaten om kantines binnen scholen gezonder te maken. De cateraars kunnen zich tevens aansluiten bij het [Akkoord Gezonde Voeding op Scholen](#) (JOGG) wanneer zij aan deze richtlijnen voldoen. Met dit Akkoord nemen cateraars, automatenleveranciers, producenten en andere toeleveranciers de verantwoordelijkheid voor gezondere voeding op scholen. Het voeren van [beleid](#) is een vast onderdeel binnen de Richtlijnen Gezondere Kantines.

Lesprogramma's die aansluiten bij de Gezonde School-aanpak:

- [Krachtvoer](#): (gratis) lesmateriaal voor leerlingen in klas 1 en 2 van de theoretische, gemende en kadergerichte leerwegen van het vmbo.
- [Fruit & Veggies Challenge](#): EU-Schoolfruit ondersteunend lesmateriaal voor vo-onderwijs klas 1 en 2.
- Het Voedingscentrum biedt een lespakket [Weet Wat Je Eet](#) voor vo- en mbo-onderwijs, passend bij de Gezonde Schoolkantine.
- [Subsidies Jong Leren Eten](#): Subsidie is mogelijk voor moestuinieren, koken of een excursie of gastles op het gebied van voeding ook voor vo- en mbo-scholen. De aanvragen verlopen via Gezonde School.
- Een lesmethode om draagvlak te vergroten onder de stakeholders binnen de school is 'photovoice'. [Photovoice](#) is een methode die binnen het onderzoek FLASH¹⁰ is ingezet om jongeren een actieve stem te geven in het proces van het creëren van een Gezonde School-community. Deze methode sluit tevens aan bij het creëren van [Gedeeld Eigenaarschap](#), een voorwaarde binnen de JOGG-aanpak. Voorbeeld: [JOGG-gemeente Vaals](#) heeft deze methode ingezet om gezinnen in armoede een stem te geven.

**Voor meer erkende leefstijlinterventies gericht op vo- en mbo-leerlingen bezoek de website van het RIVM: [Loket Gezond Leven](#).

Acties gericht op vo

De vo-school draagt bij aan een gezondere eetomgeving en voert beleid op de volgende zaken:

- De vo-school heeft een Gezonde Schoolkantine.
- De school zorgt voor een aantrekkelijke pauze door:
  - > De kantine aantrekkelijk in te richten zodat leerlingen graag binnen blijven.
  - > De omgeving (het schoolplein) aantrekkelijk in te richten, spellen aan te bieden of fysieke activiteiten te organiseren in de pauzes. Dit draagt bij aan dat jongeren niet de wijk ingaan. Voorbeeld: de gemeente Harlingen heeft samen met de leerlingen een plan bedacht voor de herinrichting van het schoolplein. Hierbij zijn ze gestart met een inventarisatie middels een enquête in de klas (10 min).
- Toevoeging op beleid(sregels) in- en uitvoeren: De onderbouw mag in de pauze het schoolplein niet af en/of het instellen van regels gericht op bijvoorbeeld 'verboden producten'.

MUST have

NICE to have

¹⁰Van Dongen B.M., Ridder M.A., Steenhuis I.H., Renders C.M. Background and evaluation design of a community-based health-promoting school intervention: Fit Lifestyle at School and at Home (FLASH). BMC public health. 2019 Dec 1;19(1):784.

Acties gericht op mbo

De mbo-school heeft een [Gezonde Schoolkantine](#). Daarnaast zet de school gezonde voeding op de kaart middels de (verplichte) dimensie [vitaal burgerschap](#). Deze dimensie heeft betrekking op de bereidheid en het vermogen om te reflecteren op de eigen leefstijl en zorg te dragen voor de eigen vitaliteit als burger en werknemer. Het geeft een aanknopingspunt om voeding te integreren binnen het mbo. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de volgende hulpmiddelen:

- Toevoeging op beleid(sregels) in- en uitvoeren: Bijvoorbeeld het instellen van regels gericht op 'verboden producten'.
- Het [Voedingscentrum](#) heeft 3 lessen (van 2 uur) ontwikkeld die inspelen op het onderwerp voeding voor het vak vitaal burgerschap.
- [Kenniskbank Sport en Bewegen](#) heeft een leerplankader Sport, bewegen en een gezonde leefstijl ontwikkeld voor mbo-scholen. Scholen vertalen het afhankelijk van hun eigen visie, prioriteiten en de eigenschappen van hun studenten naar een eigen school gebonden leerplan.
- [Test je Leefstijl](#) wil studenten inzicht geven in hun eigen leefstijl en helpen bij het maken van gezondere keuzes. Het biedt een programma voor mbo- (en hbo-) studenten op het gebied van leefstijl aan de hand van verschillende leefstijlthema's zoals voeding en bewegen. Het bestaat onder andere uit fysieke fitheidstest en een online leefstijltest. De uitslag van de test geeft richting aan het opstellen van een persoonlijk actieplan per leerling. Daarnaast kunnen jongeren voor tips en advies terecht op een online portal.
- [Platform Sport en Gezonde leefstijl](#): [Platform voor het delen van kennis en informatie tussen scholen over sport en gezonde leefstijl](#).
- IVN: [Jongeren Adviesbureau](#) betreft jongeren tussen de 12-25 jaar, vanuit hun opleiding, bij maatschappelijke vraagstukken op het gebied van natuur en duurzaamheid. Het ROC heeft op deze manier hun leerlingen en docenten betrokken bij de [herinrichting van het schoolplein](#).

Draagvlak en eigenaarschap

Een vo- of mbo-school creëert **draagvlak/eigenaarschap** onder de leerlingen door bijvoorbeeld het opzetten van een werkgroep/studentenraad/[duurzaamheidsctie](#) of het organiseren van een evenement/projectweek. [Gedeeld Eigenaarschap](#) is een werkwijze die belangrijk is bij de JOGG-aanpak.

- Voorbeeld: Op (praktijk-)scholen waar ze vakopleidingen aanbieden hebben leerlingen de keuze om hun stage-uren in te zetten in de eigen schoolkantine. Zij helpen mee met de bereidingen, denken na over het aanbod en de verkoop. Op deze manier creëer je draagvlak en eigenaarschap onder de leerlingen.
- Voorbeeld: Het [Veggie Food Festival](#) is een samenwerkingsproject tussen de gemeente Harlingen, de Maritieme Academie en de RSG Simon Vestdijk. Ongeveer 250 derdeklas leerlingen bezochten het festival waar televisie- en top kok Pierre Wind in 2018-2019 een prominente rol speelde. Onder andere een quiz en een proeverij van gezonde snacks maakte dit evenement geslaagd, met als boodschap dat 'Gezond ook heel erg lekker kan zijn!'.

MUST have

NICE to have

Dit raamwerk is tot stand gekomen in samenwerking met verschillende gemeenten en professionals

Met dank aan:

Amersfoort

Amsterdam

Dordrecht

Ede

Gouda

Harlingen

Houten

Rotterdam

Uden

Utrecht

Venlo

Venray

Zaanstad

Zwijndrecht

Zwolle

Het Voedingscentrum en Gezonde School.

Heb je ook een inspirerend voorbeeld of vragen?

Mail ons gerust:

Dit document wordt periodiek voorzien van een update.

Heb je goede tips en/of feedback? Laat het ons weten!

communicatie@jogg.nl